

metsästävät ja kalastavat, valmistavat rautaa ja takovat työkaluja, veistävät niihin varret ja valavat pronssia. He tekevät pitkiä eräretkiä, purjehtivat kaukaisille seuduille. Turkistenpyytäjien jäljessä seuraavat kauppiaat, kauppiaiden mukana tulevat ulkomaiden aseet ja muut tuotteet, mutta vähitellen myös tietoja ja taitoja. Keskisellä rautakaudella Suomessa on jo vaeltavia käsityöläisiä, ammattitaitoisia aseseppiä, jopa vaeltavia runoilijoita ja laulajia.³⁸

Mitä naiset ovat tehneet? *Hämeen historiassa* Kivikoski³⁹ kertoo: ”Sirppi ja keritsimet kuuluvat usein nuoremman rautakauden naisten hautojen kalustoon, ja sen mukaan näyttää viljanleikkuu ainakin usein kuuluneen naisten tehtäviin samaten kuin lampaiden keritseminen.” *Suomen esihistorian*⁴⁰ mukaan taas naisten työkaluihin kuuluivat sakset, väärttinänpyörä ja pellavaharja. Kivikoski ei yleensääkään ole ollut erikoisen kiinnostunut työkaluista, mutta tämä vaikuttaa kovin köyhältä.

Väliin tuntuu siltä kuin Kivikoski aivan tahallaan häivyttäisi rautakautisen naisen maisemasta. Esimerkiksi kuvatessaan *Turun seudun esihistoriassa*⁴¹ Liedon Vanhalinnan löytöjä hän toteaa: ”Kaikki löydöt viittaavat miesten varustuksiin ja pukuun, varmoina naisten koruina voi tuskin mainita muita kuin joukon lasi- ja pronssihelmiä, todennäköisenä myös rannerenkaan.” Itse asiassa asuinpaikoille jää harvoin mitään suuria koruja, kun taas Vanhalinnaltakin löytyneet veitset, keritsimet, savihyrrät, naskalit, silmäneulat ja avaimet saattavat hyvin olla naistenkin toiminnan jälkiä.

Siinäpä onkin asian ydin: Kivikoski ei näe rautakauden naisia toimijoina. Kun hän kuvaa viikinkiajan alussa ilmestyvää uutta tapaa koristaa vaatteita pronssikierukoilla, hän ei pohdi, kuka vaatteet on valmistanut ja missä spiraalit on tehty. Hän toteaa, että koristelutapa on Skandinaviassa tuntematon, Virossa harvinainen ja Latviassa

Yllä: Esitietämme elämä on saanut monipuolista valaistusta professori Ella Kivikosken tutkimusten ansiosta. Näin ollen on aivan paikallaan pyytää hänet samaan kuvaan 1100-luvulla eläneen Perniön emännän kanssa. Kuvaspaikkana Kansallismuseo.

Kuva 3. Perniön hautalöytöjen mukaan rekonstruoitu ”Perniön emännän” muinaispuku ja Ella Kivikoski. Kuvalähde: *Kotiliesi-lehti* 1961, N:o 11.

38 Kivikoski 1955, s. 145–148; 1961, s. 181.

39 Kivikoski 1955, s. 146.

40 Kivikoski 1961, s. 204.

41 Kivikoski 1971, s. 70.